

НАУКОВИЙ ОБМІН І МІЖНАРОДНИЙ АВТОРИТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ

SCIENTIFIC EXCHANGE AND INTERNATIONAL AUTHORITY OF UKRAINIAN SCIENCE

Олександр ГАБОВИЧ,
доктор фізико-математичних
наук, Інститут фізики НАН
України, gabovich@iop.kiev.ua
www.gabovich.org.ua

Oleksandr GABOVYCH,
PhD Physics and Mathematics,
Institute of Physics,
NAS of Ukraine

Володимир КУЗНЕЦОВ,
доктор філософських наук,
Інститут філософії НАН України,
vladkuz@mail.itua.net, www.kuz.org.ua;
www.ukrnauka.org.ua

Volodymyr KUZNETSOV,
PhD Philosophy,
Institute of Philosophy,
NAS of Ukraine

ПОТЕНЦІАЛ ЗРОСТАННЯ МІЖНАРОДНОГО АВТОРИТЕТУ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВЦІВ

Науковий обмін не є шляхом з одностороннім рухом. Для того, щоб він був справжнім обміном науковими ідеями, а не просто науковим туризмом за рахунок рідної держави або західних країн, він має супроводжуватися оприлюдненням вітчизняних досягнень у солідних міжнародних виданнях. У принципі, є дві групи українських дослідників, які мають підвищувати своєю сумлінною та оригінальною творчою науковою працею авторитет української науки в світі. Перша група утримується на кошти нашої не вельми багатой держави. Друга група здебільшого харчується за рахунок іноземних держав. Йдеться, відповідно, про академіків і членів-кореспондентів численних державних академій та про одержувачів західних грантів.

Наш короткий аналіз присвячено розгляду несподіваної для нас, але дуже прикрої відсутності публікацій праць означених двох груп науковців у авторитетних міжнародних наукових виданнях. При цьому ми виходили з того, що без наявності великої кількості таких публікацій всі пишномовні декларації про рух України до братерської Європи та супутнє невпинне просування нашої славетної науково-освітнянської еліти до світового віртуального наукового простору залишаться пустою порожніми балачками та традиційним ще з радянських часів оказамлюванням^{1,2}.

Ми вважаємо беззаперечною тривіальною істиною те, що міжнародний авторитет будь-якої національної науки складається з авторитету її окремих представників. Беручи до уваги конкретні не найліпші умови існування та, власне кажучи, виживання української науки та вищої освіти, лише дві вказані групи інтелектуалів мають можливість представляти на світовій науковій арені здобутки вітчизняних науки й освіти та несуть за це величезну історичну відповідальність перед менш освіченими та незможними широкими верствами українського суспільства, яке, не залежно від свого бажання, утримує постійно зростаючу багатошарову надбудову, котра складається з власників дипломів різного стибу та походження. При цьому академічні чільники згідно із статутним визначенням, шаленими темпами виготовляють наукову продукцію вищого ґатунку, а споживачі грантів згідно з вимогами, за якими відповідні гранти їм надаються, теж прославляють власну країну та щиросердих грантодавців чудовими працями, бо мають для такої діяльності незрівнянно більший, ніж пересічні науковці, інформаційний, комунікативний та мовний потенціал.

НЕЗАДОВІЛЬНИЙ СТАН ЗАКОРДОННОЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ НАУКОВОЇ МОЦІ

Наведемо деякі кількісні параметри, які характеризують обговорювані дві групи науковців, зосередившись на представниках суспільних та гуманітарних наук. Такий вибір не є випадковим. Саме в цій царині наукового пошуку, як ні в якій іншій, виникають чисті, не затьмарені практичними сьогоденними турботами джерела нової, нікому й ніде невідомої наукової думки, краще сказати, свідомості, яка потім позитивно та глибоко впливатиме на суспільні процеси. Немає сумніву, що без високоякісного, об'єктивного, не заангажованого владою або промисловими магнатами наукового аналізу, тобто без належного усвідомлення напрямків суспільного поступу, без утілення в життя прогностичного потенціалу цих наук, без творчого засвоєння

накопичених закордонними суспільствознавцями та гуманітаріями знань та досвіду, без науково обґрунтованого урахування різнокольоровим політичним керівництвом сумних уроків історії та кваліфікованих поглядів, засвоєних правлячим прошарком, на сучасний стан суспільного буття й постійно виникаючі загрозливі тенденції, Україна й надалі буде залишатися схожою на корабель, який, спорадично й несподівано міняючи галси, прямує невідомо куди, з командою, яка не має навіть приблизної навігаційної мапи, досвідченого капітана та обізнаного лоцмана. Більше того, помічники капітана, які юрбляться під його невпевненою тремтячою рукою, весь час намагаються повернути штурвал назад, а злодійкувата команда розсовує по широких кишенях клубних піджаків рештки дорожочинного вантажу, не помічаючи, що хвилі заливають отвори люків, помпи зіпсовані, а рятувальні човни давно з'їла шашіль.

Почнемо нашу подорож країною наукових здобутків з визнаної на державному рівні, офіційно актуалізованої наукової «супереліти», маючи на увазі академіків і членів-кореспондентів державних академій.

До Національної академії наук України входять наразі 33 академіка та 57 членів-кореспондентів у царині суспільних та гуманітарних наук, до Академії правових наук — 44 та 59, а до Академії педагогічних наук — 51 і 84, відповідно. Тобто Україна має у цих наукових галузях 128 академіків та 200 членів-кореспондентів, загальною кількістю 328 осіб з академічними званнями! Це — гігантська армія, утримання якої, на відміну від ситуації з академіками різних наукових установ Заходу, які самі платять за свої, такі привабливі для наших інфантільних дідусів і бабусь цяцьки, недешево коштує нашій державі.

Обмежимося лише тими академіками та членами-кореспондентами, які плідно поєднують наполегливу творчу наукову працю з тяжкою та відповідальною діяльністю на високих адміністративних посадах, починаючи з рівня директора або заступника директора якогось НДІ, ректора або декана ВНЗ, та на ще вищих щаблях владної драбини. Якраз вони, і виключно вони, уособлюють в очах пересічних, вихованих облудною телевізією з її нісенітними конкурсами на кшталт «вчений року» чи «інтелектуал тисячоліття» та жовтими від вкладеного злодійського золота газетними сторінками, громадян видатних вчених світового рівня.

В цілому таких особистостей виявилось 48, з них 29 академіків та 19 членів-кореспондентів, що становить 15% від загальної кількості науковців з академічними регаліями. Стосовно цих осіб був зроблений пошук в Інтернеті їхніх праць західноєвропейськими мовами та посилає на ці праці.

У результаті було встановлено, що всього англійською мовою, тобто сучасною науковою латиною, яка доступна для західних науковців, нашими шановними суперелітними науковцями надруковано за 15 років близько 40 праць, з яких 24, або 60% належить одній особі (академік НАНУ Ярослав Ісаєвич). Праці наших «піддослідних» цитуються десь близько 70 разів, з них 25, або 35% — це посилення на праці однієї особи (академік НАНУ Іван Дзюба). Таким чином, має місце приголомшуюча невідповідність між внутрішньою офіційно-державною «вагою» наших «важкоатлетів» та визнанням їхніх досягнень на міжнародній науковій арені. Неупереджений читач уже напевно дійшов висновку, що «безсмертним» вкрай необхідно якомога скоріше отримати надане міжнародною спільнотою визнання їхньої конституційованої на українських теренах самоідентифікації як учених

світового рівня. Для цього, на їх превеликий жаль, існує лише один шлях — систематичні та численні публікації найкоштовніших перлин з переповнених начальницьких скарбниць у провідних наукових виданнях світу. Із належним сумом сповіщаємо, що поки що видимої активності наших лідерів заради досягнення світлої мети не спостерігається³.

У зв'язку з цим головній надії на успіхи в царині кропіткої, відповідальної, вкрай необхідної та за великим рахунком безоплатної праці з поширення та пропаганди українського внеску до найкращих надбань соціально-гуманітарної складової світової науки мусять покладатися лише на іншу, доволі численну, групу науковців, які є потенційною науковою суперелітою, а серед комуністично-проросійської більшості нашого парламенту зневажливо називаються «грантоїдами». Йдеться про дослідників, які отримали фінансову підтримку від різноманітних програм наукового обміну з розвинутими західними країнами задля виконання дослідницьких проєктів, стажування у відомих наукових центрах, участі в міжнародних конференціях, написання та публікації книжок і статей за результатами їхніх закордонних мандрів. Прикладами таких програм є Fulbright Exchange Program та ACSELL (Сполучені Штати Америки), Deutscher Akademischer Austausch Dienst та Alexander von Humboldt-Stiftung (Німеччина), Centre National de la Recherche Scientifique (Франція), The British Council (Велика Британія), фонди Вільсона, Маккартура, Форда та інші. За нашими приблизними підрахунками, за роки існування незалежної української держави понад 1000 докторів, кандидатів наук та аспірантів із соціальних та гуманітарних наук подали свої дослідницькі проєкти та отримали внаслідок конкурсних змагань можливість працювати або викладати в провідних наукових центрах розвинених країн протягом довготривалих відвідувань. Ці «щасливчики» пристойно володіють іноземними мовами, пройшли доволі суворий, але об'єктивний (принаймні, ми на це сподіваємося) фаховий відбір, володіють найновішою інформацією про стан, напрямки та рівень світових досліджень у відповідних галузях знань, озброєні сучасною методологією проведення досліджень тощо.

Зауважимо, що, за деякими винятками, дві досліджувані нами групи не перетинаються.

НАУКОВА МОЛОДЬ — ОСТАННЯ НАДІЯ ВІТЧИЗНЯНИХ СУСПІЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ НАУК

На жаль, узагальнюючої інформації про участь цієї активної, освіченої та переважно молодшої армії в світовому науковому процесі немає. Йдеться перш за все про публікації цих науковців у провідних міжнародних журналах та про видання їхніх монографій за кордоном. Тому б було дуже важливим створити базу даних про дослідницькі проєкти, які перемогли на конкурсах та отримали фінансово-організаційну підтримку, а також про відповідні публікації в Україні або за її межами, які були наслідком реалізації цих проєктів.

Створена база мала б також містити відомості про лекції чи курси лекцій, прочитані за кордоном нашими співвітчизниками. Такі лекції з соціально-гуманітарної проблематики варто було б перенести на український ґрунт і повторювати, творчо перероблюючи, для студентів наших університетів.

Ми сподіваємося на втілення в життя висловлених вище побажань за допомогою наших європейських та американських колег, бо це сприяло б також і з'ясуванню ефективності їхньої багаторічної благодійної праці на українських теренах. Але наразі необхідної інформації про проєкти, підтримані закордонними фондами, явно бракує.

ДЕЯКІ ПОШИРЕНІ В СУСПІЛЬСТВІ ХИБНІ ДУМКИ СТОСОВНО МОЖЛИВОСТЕЙ ПУБЛІКАЦІЇ В ЗАКОРДОННИХ НАУКОВИХ ВИДАННЯХ

На жаль, наявні відомості про тих науковців, які вельми успішно публікують свої праці за кордоном, поки що не стали підбадьорливим зразком для решти амбітних та налаштованих на творчість вітчизняних дослідників.

Більше того, як показує сумний досвід спілкування авторів з колегами, в пострадянському середовищі суспільствознавців та гуманітаріїв є дуже поширеними хибні думки щодо реальних можливостей опублікування їхніх непересічних доробків в міжнародних журналах. Дивно, але чомусь панує переконання, що це майже безнадійна справа, на яку не варто витратити свій дорогий час видатних майстрів слова, залізної логіки та оригінальних неперевершених думок.

Розглянемо відомі нам твердження та міркування з цього приводу українських гуманітаріїв, а також деяких їхніх російських колег і насмілимося не тільки з ними не погодитися, а навіть і спростувати.

Твердження №1: Вітчизняні соціальні та гуманітарні студії не є цікавими для світового наукового співтовариства.

Ця точка зору виходить з того, що проблеми, які сумлінно і працююто досліджують вітчизняні гуманітарії та суспільствознавці, торкаються лише України (росіяни взагалі вважають, що Україна так і не полишила й ніколи не полишить імперський російськомовний культурний і, на відміну від загнаною Заходу, напрочуд духовний простір), а, отже, не цікавлять світову наукову спільноту. З такою думкою важко погодитися. Дійсно, український історичний, культурний, економічний, правовий та політичний досвід, як і досвід будь-якої країни, за улюбленим висловом Президента Віктора Ющенка, є унікальним. Як наслідок цього, науковий аналіз, усвідомлення та узагальнення цього досвіду є дуже потрібними й завжди актуальними й цікавими для дослідників із будь-якої науково розвиненої країни. Він є необхідною умовою конститування інтелектуальної самобутності та ідентичності України, виникнення поваги до неї з боку освічених громадян інших держав.

У цьому сенсі позитивним прикладом можуть слугувати польські дослідники. За останні двадцять років значно зросла їхня присутність на шпальтах міжнародних журналів. Як свідчать відомості з узагальненої дослідницької активності всіх країн за 1996–2000 років⁴, Польщі належить 1,14%, а Україні лише 0,52% світових наукових публікацій в провідних міжнародних виданнях. Причому, якщо серед польського доробку вагома частка припадає на суспільствознавців та гуманітаріїв, то аналогічний вітчизняний внесок майже дорівнює нулю.

Твердження №2: У світі є мало журналів, де б могли б друкуватися вітчизняні дослідники.

Фактично на Заході друкується ціла низка журналів, які мають безпосередній стосунок до вітчизняної гуманітарної та соціальної тематики. Йдеться, наприклад, про Crime, Law and Social Change, Democratization, East European Quarterly, European Constitutional Law Review, European Journal of Archaeology, Eurasian Geography and Economics, Explorations in Russian and Eurasian History, International Regional Science Review, The Journal of Communist Studies and Transition Politics, Journal of Comparative Family Studies, Journal of Contemporary History, Journal of Democracy, Journal of International Relations and Development, Journal of Legislative Studies, Journal of Slavic Linguistics, The Journal of Ukrainian Studies, Journal of World Prehistory, Language, Osteuropa, Österreichische Osthefte, Perspectives on European Politics and Society, Perspectives on European Politics and Society, Political Science Quarterly, Population Studies, Problems of Post-Communism, Religion, State & Society, Slavic and East European Journal, Slavic Philology, Slavic Review, The Slavonic and East European Review, Studies in East European Thought, Studi Slavistici, Economic Systems Research, Economy and Society, Review of Economic Studies, Journal of the European Economic Association та інші джерела. Тобто йдеться не про відсутність попиту з боку світової наукової спільноти, а про нестачу пропозицій з боку українських «ліриків». Більше того, в цих виданнях останніми роками стали досить регулярно траплятися публікації російських дослідників, які, між іншим, висловлюють цікаві думки не лише стосовно суто російських питань, але часто поширюють надмірно негативне, суб'єктивістське бачення та тлумачення як нашої спільної історії, так і власне українських реалій.

Твердження №3: У міжнародних провідних наукових виданнях панує упереджене ставлення до праць вітчизняних науковців.

Очевидним спростуванням цієї точки зору слугують публікації з країн колишнього соціалістичного табору, які стали звичайним явищем на шпальтах наукової періодики. Йдеться, наприклад, про публікації з Румунії, Болгарії та інших нещодавно менш науково розвинених, ніж Україна, держав. Як і у випадку зі ставленням пересічних громадян до НАТО, у вітчизняному суспільно-гуманітарному науковому середовищі відсутня правдива інформація про механізми та процедури роботи редакційних колегій наукових журналів, про чесно, а не формально працюючий інститут анонімних рецензентів, про ринкові умови «вживання» журналів, що сприяє їх зацікавленості у високоякісних публікаціях. Авторі самі протягом років працюють експертами в найпрестижніших міжнародних журналах, оцінюючи роботи німців, японців, американців, шведів тощо. Так що настав нарешті час припинити базікання про нещасну Росію — батьківщину слонів, яку всі «затирають», і Україну — країну міфічних трипільців з особливою ментальністю, яка не дозволяє мати справу з журналами, редагованими в таборі чужинців — західних європейців та їхніх посіпак — покатоличених західних слов'ян.

Насправді, підготовка наукової статті, яка б відповідала високим науковим вимогам стосовно оригінальності, аргументованості та доказовості, не кажучи вже про досконалу англійську мову, вимагає значно більших зусиль і часу, ніж публікація в якомусь з видань чергового, тільки що створеного «Національного університету», який може пишатися хіба що офісом, печаткою, ректором-ділком, бухгалтером, рахунком у банку та кількома старцями-викладачами історії комуністичної партії Радянського Союзу.

Твердження №4: Вітчизняні та західні суспільні й гуманітарні науки — це два несумірні світи.

Четверте твердження міцно пов'язано з попереднім. У найбільш відвертій формі ця теза була висловлена українським соціологом Євгеном Головахою: «Те статьи, которые мы с вами печатаем, ни в одном западном журнале не напечатывают, но это наш стандарт, это российская традиция, она больше располагает к творчеству, чем к дисциплине и отбору именно верифицированного материала»⁵.

Проти цієї тези можна висунути найрізноманітніші логічні, методологічні, психологічні та історико-наукові аргументи. Наведемо лише деякі з них.

На нашу думку, протиставлення творчості та дисципліни є безглуздом, якщо йдеться про наукову діяльність. У будь-якій науковій царині, якщо мати на увазі нормальний її розвиток, творчі досягнення здобуваються лише тоді, коли відповідні пізнавальні дії дисциплінуються правилами та принципами наукового методу, визнаними теоріями та сталими парадигмами⁶. За Головахою, російська традиція полягає, якщо копнути трохи глибше, в приматі інтуїції духовних східних слов'ян над «німецькою» логікою⁷. Так, можна погодитися, що інтуїції належить чільна роль у проведенні досліджень. Але тоді виникає й контрпитання: хто створив мобільний телефон, який ховає в кишені пан Головаха? Узагальнений «німець» (американець, японець) чи вільний від логіки узагальнений «українець» (росіянин, білорус)? Останній неспроможний зробити прорив у техніці не тому, що в нього гірші здібності, які в середньому розподілені однаково серед людських племен, а тому, що ним століттями керують Іван Грозний, Микола Перший, Микола Другий, Ленін, Сталін, Хрущов, Кучма, Путін, а ідеологічні підвалини — трійцю «самодержавие, православие, народность» — забезпечують Аксакови, Дугіни та, як це не дивно, пан Головаха.

Як добре відоме з філософії та методології науки, спростуванням будь-якого універсального твердження (а за своєю логічною структурою вищезгадана теза пана Головахи є універсальним судженням — «ни в одном западном журнале не напечатывают») є наведення, принаймні, одного конкретного прикладу, що йому суперечить. У цьому випадку наявність хоча б однієї публікації українського дослідника в будь-якому з вказаних журналів свідчить про хибність цього універсального твердження. А такі праці (на жаль, поодинокі) зустрічаються в нашому повсякденному житті, про що йтиметься трохи згодом⁸.

Далі, якщо вже вітчизняні «стандарты» так суттєво відрізняються від західних стандартів, чому ж це не заважає перекладу на українську мову та подальшому розумінню українською науковою спільнотою не тільки статей західних авторів, а навіть цілих книжок? Доводячи аргумент про несумісність «нашої» та «їхньої» науки до абсурду, можна, з одного боку, стверджувати, що на нашому величому тлі західні науковці — це якісь неосвічені бовдури. Ми їхні праці перекладаємо, читаємо, шануємо, застосовуємо, часто копіюємо (крадемо), а іноді навіть насмілюємося критикувати, а вони наші праці вперто не друкують, тому що неспроможні їх зрозуміти. З другого боку, якщо ж західняки-НАТівці такі недолугі, чому ж ми багатьох з них так запопадливо й задрісно зводимо на паперовий п'єдестал і примітивно мавлуємо? Як завжди, самозвані духовні особистості мають проблеми як з інтуїцією, так і з логікою.

Нам здається, що головні труднощі з публікацією праць вітчизняних суспільствознавців та гуманітаріїв за кордоном полягають не у відмінності наших та західних стандартів, а в тому, що більшість вітчизняних праць у цих галузях знань явно не відповідає мінімальним вимогам науковості. Зокрема, до цих вимог належить можливість верифікації положень, які містяться в текстах, навіть гуманітарних, які претендують на право вважатися науковими.

Ми навіть візьмемо на себе сміливість напроорокувати, що становище ніколи не зміниться на краще в сенсі наближення наших нібито наукових, а насправді хуторянсько-кумівських стандартів, до справжніх наукових вимог, якщо при вирішенні питання про публікацію в будь-якому вітчизняному виданні єдиним і неповторним

критерієм не буде слугувати наукова якість статті. На превеликий жаль, як відверто каже головний редактор одного з найкращих українських журналів із соціології «Социология: теория, методы, маркетинг» пан Головаха, вирішальну роль тут відіграють міркування, які не мають жодного стосунку до науки як такої, а, натомість, носять ділячий характер⁹ з усіма ознаками наукової корупції¹⁰, які спотворюють саму ідею об'єктивного оцінювання результатів наукового дослідження та унеможливають просування західного кодексу моральних чеснот та безкорисливої жаги до знань до затхлого куточку нашої гуманітарної спільноти, де колишній атеїст, не спромігшись за десятки років зрозуміти «Матеріалізм та емпіріокритицизм» Володимира Леніна, з не меншим ентузіазмом не спроможний наразі збагнути бодай дециму з Нагорної проповіді Ісуса Христа чи заборонених колись лекцій Ернста Маха.

Підкреслимо, що багато аргументів, які критикувалися нами з філософської та наукознавчої точок зору, є насправді маленькою складовою євразійського міфу¹¹, в рамках якого боротьба ніби то точиться не між наукою й невіглаством, не між гуманізмом і фашизоїдними химерами, а між західною й «східнослов'янською» цивілізаціями. Звідси й антинативська риторика, і демонстративний псевдопатріотизм. Ця небезпечна й непродуктивна ідеологія особливо поширена серед російських дослідників, але, як бачимо, під її явним чи неявним впливом знаходиться й значна кількість вітчизняних науковців. Тому й у цій праці ми мусимо ще раз наголосити тривіальну істину, яка багатьом політиканам не до вподоби: **східні слов'яни є невід'ємною частиною умовного Заходу, попри лемент Дугіна й пожовклі шовіністичні заклики германофіла Фрідріха Енгельса**¹².

Коли принципові гуманітарії автаркчного зразка, включаючи найбільш послідовних з них — євразійців, злязять з цивілізаційного баобаба на грішну землю конкретних справ, вони перш за все виступають проти західної науки, тобто науки взагалі. Роблять вони це натхненно і постійно не тільки тому, що нічогосінько в науці не розуміють, але й тому, що люто ненавидять західну демократію, науковий метод мислення, логіку міркувань і інтуїцію осяянь. Єдиний їхній Бог — це Мамона, а тому європейські чи американські гранти вони готові приймати, зовні посміхаючись, виширивши хижі ікла, але завжди напоготові вкусити руку, яка їх тільки що пестила. Тому західним грантодавцям варто пильно придивлятися, якого лютого звіра вони відгодовують.

Та незалежно від соціального підґрунтя борців проти приєднання української науки до світового загалу, самі їхні еклектичні погляди купи не тримаються. Як випливає з нашого аналізу, всі «науково-капітулянтські» аргументи легко спростовуються і мають бути викинуті на науковий смітник, де вже знаходяться теорія наукового комунізму та інші ідеологічні міфи доби недорозвинутого, розвинутого та перерозвинутого соціалізмів. Зрозуміло, що ідейно споріднені імперський чи хуторянський міфи про самодостатність і неповторну духовність повинні опинитися поруч.

Проаналізувавши професійне банкрутство наших гуманітарних професорів та академіків у царині, так би мовити, «виробничої» науки, не можемо оминати їхній величезний шкідливий внесок до педагогічної науки та практичної української освіти. Власне, багаторічною працею двічі академіка Василя Кременя та його однодумців з нею покінчено. Перерахуємо лишень декілька найгірших здобутків несамовитих реформаторів.

Введено дванадцятирічний термін навчання замість десятирічного, чим завдано значного удару по економіці. Замість природничо-технічної основи освіти впроваджено багато предметів, які зводяться до простої балаканини. Неявним чином знищено християнський характер освіти шляхом введення так званих основ світської етики, якою, до речі, не володіють ані вчителі, ані ініціатори змін — колишні компартійні бонзи. Вчителів примушують по кілька разів приймати заліки з кожної поточної теми в поганих учнів, забираючи час та знання в їхніх сумлінних товаришів. Важкі творчі задачі з фізики чи хімії замінюються на легкі тести, відповіді на які іноді можна просто вгадати. Замість творів рідною мовою, у яких учні можуть виявити справжні гуманітарні здібності, поступово запроваджують полегшені перекази.

Таким чином, виховується ще більш недолуга заміна нинішнім неконкурентноздатним псевдонауковцям. «Гуманітаризовані» на кремінний лад вітчизняні школярі більше не розуміють здобутків Галілео Галілея та Ісаака Ньютона, але разом з тим не оволодівають і спадщиною Вольтера й Дені Дідро. Майбутні історики коли-небудь напишуть, що Василь Кремень завдав Україні не менше шкоди, ніж жахлива Чорнобильська аварія.

ПІД ЛЕЖАЧИЙ КАМІНЬ ЛІНОЦІВ ТА НЕВІГЛАСТВА НЕ ТЕЧЕ ЖИВА ВОДА НАУКИ

Про те, що спроби публікації статей в престижних наукових виданнях світу не є безнадійною справою не лише для вітчизняних природознавців і математиків, але й для представників суспільно-гуманітарних наук, свідчать існуючі, на жаль, не дуже численні випадки опублікування за кордоном праць українських філософів.

Авторитетний реферативний щорічник The Philosopher's Index. An International Index to Philosophical Periodicals and Books оглядає та друкує короткі резюме статей з понад 500 журналів у царині філософії, які публікуються в світі¹³. Це означає, що будь-яка стаття, надрукована в будь-якому з цих журналів, АВТОМАТИЧНО попадає в поле зору фахівців. І лише від якості, оригінальності та новизни залежить її майбутня наукова доля й тим самим поширення знання про доробки вітчизняних науковців.

Зауважимо, що для наших дослідників зовсім необов'язково починати свою «міжнародну» наукову кар'єру, надсилаючи статті до найбільш рейтингових періодичних видань, де панує досить жорстка конкуренція. Спочатку можна обмежитися й «середніми» за впливовістю журналами, маючи на увазі мету зробити свої дослідження відомими світовій філософській спільноті, а, конкретніше, тим, хто працює над спорідненими проблемами.

Навіть якщо обраний журнал відмовляється надрукувати певну статтю, її автор чи автори зазвичай отримують три рецензії анонімних кваліфікованих фахівців, які вкажуть на її недоліки. Тобто і в таких випадках є щось позитивне, а саме, отримання більш-менш об'єктивної та критичної оцінки, що спостерігається на українських теренах досить нечасто.

Значимо також, що наші дослідники часто нехтують колективною репрезентацією праць у закордонних виданнях. Ідеться як про видання спеціальних випусків журналів, так і спільних праць з відомими закордонними фахівцями. Нам відомі у галузі філософії тільки три таких випадки¹⁴.

Інша можливість донести до міжнародного споживача свої індивідуальні напрацювання пов'язана з більш активною участю в міжнародних конференціях. Чим вища якість запропонованих тез та доповідей, тим більша ймовірність того, що організатори знайдуть можливість для фінансової підтримки авторів надісланих матеріалів, щоб залучити їх до участі.

Насамкінець, підсилюючи наші аргументи, наведемо лише один конкретний приклад заслуженого успіху. Його демонструє відомий своїми науковими доробками в царині логіки доктор філософських наук, завідувач кафедри філософії Криворізького педагогічного університету Ярослав Шрамко (<http://www.tu-dresden.de/phfiph/prof/lowiphil/gaeste/shramko/yspub.htm>). Зі своїх ста наукових праць він майже третину видав за кордоном, у тому числі, монографію німецькою мовою. Замість рюмсання з приводу необ'єктивного ставлення «підступних» західних рецензентів до своїх статей та розділів у колективних монографіях, він наполегливо дбає про підвищення власного авторитету та міжнародного авторитету українських логіків.

Як тут не згадати відоме античне прислів'я: Нис Rhodos, hic saltus. До речі, в складному становищі варто завжди керуватися протестантською етикою й працювати на себе, а від маленьких успіхів кожного громадянина вирає врешті-решт усе суспільство.

ПОЯСНЕННЯ

¹Останні дані про порівняльний світовий авторитет національних наук див. A. Basu. Using ISI's 'Highly Cited Researchers' to obtain a country level indicator of citation excellence // *Scien-tometrics*, 2006, 68, 3: 361–375.

²На превеликий жаль, вітчизняні науковці замість з'ясування реального місця українських суспільствознавців та гуманітаріїв у світовому науковому просторі приділяють увагу суто формальному порівнянню розподілу тематики журналів зі списку ISI та українських журналів. Див. L.Kavunenko, V.Khorevin, K.Luzan. Comparative analysis of journals on social sciences and humanities in Ukraine and the world // *Scientometrics*, 2006, 66, 1: 123–132. Мабуть, авторів статті переповнює гордість, що, наприклад, з філософії до баз даних Social Science Citation Index (SSCI) та Arts & Humanities Citation Index (A&HCI) of the US Institute for Scientific Information (Philadelphia) входять 34 журналу, а в Україні автори нарахували аж 19 журналів з філософії (op.cit. p.128, Table 3).

³Див. докладніше О.Габович, В.Кузнєцов. Таємниці вітчизняної неприродної науки // *Економіст*. 2007, 1: 65–71.

⁴И.Маршакова-Шайкевич. Вклад России в развитие мировой науки. Исследовательская активность стран // http://www.auditorium.ru/conf/conf_fulltext/shaik.pdf.

⁵В социологии закончилось время бурь и натиска. Интервью с украинским социологом Евгением Головахой // <http://polit.ru/science/2006/12/04/golovah.html>.

⁶М.С.Бургин, В.И.Кузнєцов. Эвристические процедуры в научной теории // *Интуиция, логика, творчество* / АН СССР. Цент. совет филос. (методол.) семинаров при Президиуме АН СССР; Отв. ред. М.И.Панов — М.: Наука, 1987. — С. 139–148.

⁷Насправді, науковий поступ в принципі неможливий без поза-логічних кроків, як добре відомо з аналізу взаємозв'язку між логічним та інтуїтивним пізнанням, між наукою та мистецтвом: Е. Л. Фейнберг, *Две культуры. Интуиция и логика в искусстве и науке*. — Фрязино: ВЕК2, 2004.

⁸Про численні публікації за кордоном українських фізиків, хіміків, математиків, не обтяжених академічними мантиями, добре відомо. В цьому легко впевнитися, зазирнувши до будь-якої серйозної бази даних: ISI, Scopus, etc.

⁹«У нас академический журнал, единственный на Украине по социологии, и бывает очень трудно отказывать коллегам, которые порой хотят опубликовать плохую статью, которые к тебе относятся с большой теплотой и уважением, а у них еще есть аспиранты, которые иногда пишут еще более плохие статьи, которым тоже надо печататься и публиковаться в уважаемом журнале. На этой должности есть большие возможности нажать себе всякого рода врагов и недоброжелателей... Очень трудно отказывать своим же коллегам» // В социологии закончилось время бурь и натиска. Интервью с украинским социологом Евгением Головахой // <http://polit.ru/science/2006/12/04/golovah.html>.

¹⁰О. М. Габович, В. І. Кузнєцов, *Коррупційні фактори в науці: спроба аналізу* // *Економіст*, 2006, 11: 78–81.

¹¹Найвіддалішим виявом внутрішньої суперечливості цього невмирущого міфу можна вважати слова російського німця Олександра Блока: «Да, скифы мы, да, азиаты мы, с раскосыми и жадными очами». Іранські («арійські») племена скіфів у запаленому мозку гуманітарія перетворилися на щось подібне до орди Батухана. Пафос євразійців і скромна правда реального життя не сумісні, так само як ретельне рецензування рукописів у найкращих наукових журналах Заходу і ставлення до цих рукописів за принципом «ти — мені, а я — тобі» у вітчизняних «мурзілках».

¹²Незрозумілою антипатією до слов'янства просякнуті багато його творів, хоча він і позиціонував себе як інтернаціоналіста. Цікаво, що жорсткі інвективи містяться в усіх зібраннях його творів, якими були свого часу захарашені всі бібліотеки Радянського Союзу. На щастя для спадку старого німецького шовініста Енгельса радянські комуністи книжок не читали. А український обер-комуніст Петро Симоненко взагалі про Маркса-Енгельса анічирк. Не давалося, видно, молодому Петрусеві марксистське начотництво. Їдине, що залишилося в його короткій пам'яті, — це слов'янофільська (насправді, російсько-імперська) жуйка про єдність східно-слов'янських народів. Нині він втілює в життя (на жаль, в наше також) це виплекане в комуністичному інкубаторі гасло. Тільки тепер символом єдності й об'єктом любові комуністів стали російські та українські олігархи-крадії й гебітська верхівка сусідньої держави. Миттєве випаровування в 1991 році справжнього, ідеологічного, марксизму при посиленні синівської любові євразійсько-комуністичного контингенту до Йосипа Сталіна заслуговує на окрему статтю. Зауважимо лише, що в дійсності ідеологічний розпад радянського комуністичного світосприйняття почався значно раніше.

¹³До речі, в 2002 році жоден український чи російський журнал не потрапив до цього видання.

¹⁴Ідеться про спеціальні випуски таких журналів, як *Synthese* (An International Journal for Epistemology, Methodology and Philosophy of Science), 1994, 100, 1 — A Symposium on Logic and Philosophy of Science in the Ukraine та *Theoria* (Spain), 1999, 14, 1 — Analytical Philosophy and Epistemology in Ukraine, а також про колективну працю *Anglo-Ukrainian Studies in the Analysis of Scientific Discourse. Reason and Rhetoric*. Ed. by Rom Harré. — Levington/Queenston/Lempeter: The Edwin Mellen Press, 1993. — 139 p.

Автори вдячні Гійому Касперському (Guillaume Kasperski, аташе з університетського та наукового співробітництва Посольства Франції в Україні) за цікаве обговорення і підтримку головних тез нашої замітки.